باسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ،
والصلاة والسلام على أشرف المرسلين ،
وعلى آله وصحبه أجمعين.

أما بعد ؛ فقال العبد الفقير لقمان صالح سيف الشافعي الأزهري – عفا الله عنه - : سألني بعض الأصدقاء – حفظهم الله – أن أعمل لهم ورقات مختصرة في خطوات البحث العلمي على طريقة الباحثين ويتفضل أن يكون أسلوبه في غاية الاختصار ، ومضمونه في نهاية الإيجاز يقرب على المتعلم المبتدئ فهمه ، ويسهل له نيله ؛ فأجبته إلى ذلك طالبا للثواب ، راغبا إلى الله سبحانه وتعالى في التوفيق والصواب ؛ إنه على ما يشاء قدير ، وبعباده لطيف خبير ، فأقول – وبالله التوفيق - :

خطوات البحث العلمي
ระเบียบวิธีวิจัย

หลังจากที่อัซฮัรได้เปลี่ยนระบบการวัดผลประจำปี จากสอบข้อเขียนมาเป็นการทำวิจัย อันเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาด โควิด-19 มิตรหลายๆท่านจึงถามกันเข้ามา ถามถึงระเบียบวิธีวิจัย (**خطوات البحث العلمي**) ซึ่งเอาจริงๆ ผมก็ไม่ได้เป็นนักวิจัยของสถาบันไหร แต่ก็พอมีประสบการณ์ทำรายงานมาบ้าง และมีข้อมูลในเรื่องนี้ที่เคยรวบรวมไว้สมัยเรียน ก็เลยอยากนำมาแบ่งปันให้พี่น้องได้รับประโยชน์ อย่างน้อยก็คงจะช่วยได้บ้างไม่มากก็น้อยแหละ ซึ่งก่อนหน้าที่ก็ได้เห็นพี่น้องหลายๆท่านพยายามช่วยเหลือ แบ่งปันข้อมูลต่างๆกันในบางๆมิติไปแล้ว ผมอยากแบ่งปันข้อมูลในอีกมิติหนึ่งของการทำบะหัส โดยจะขอพูดเอาแบบคร่าวๆละกันนะครับ และหวังว่าข้อมูลชุดนี้จะมีประโยชน์สำหรับพี่น้อง ที่ยังจับต้นชนปลายไม่ถูก ไม่รู้จะเริ่มต้นตรงไหนดี

ให้จำไว้ว่าแต่ละขั้นตอนที่จะกล่าวต่อไปนี้ไม่ตายตัวดิ้นได้นะครับ บางขั้นตอนสามารถรวมกับอีกขั้นตอนได้ ในขณะบางขั้นตอนอาจจะตัดหรือข้ามได้ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่ความเหมาะสมของแต่ละรายวิชา และความถนัดของแต่ละคน ดังนั้น

- **อันไหนเอาได้ ก็เอา**
- **อันไหนเอาไม่ได้ ก็ข้ามไปครับ**
- **อันไหนเพิ่ม ได้ก็เพิ่ม**
- **อันไหนตัดได้ก็ตัดครับ** ไม่ต้องสีเรียส.......

๑. ขั้นตอนการเตรียมข้อมูล(التجهيز والإعداد)

๑. เลือกหัวข้อ (اختيار الموضوع) : จากบรรดาหัวข้อที่คณาจารย์ให้มา : โดยพิจารณาดูว่าเราชอบหัวข้อไหนเป็นพิเศษ(อย่างน้อยทำในสิ่งเราชอบ ยากแค่ไหนก็มีความสุข ...) และพิจารณาด้วยว่าความสามารถของเรามีพอจะทำวิจัยในเรื่องที่เลือกไหม? (คิดดีๆเดี๋ยวมานั่งเครียดอีก)

๒. กำหนดเค้าโครงวิจัย(تحديد الخطة) : เมื่อเราได้หัวข้อที่อยากทำมาแล้ว ก็มานั่งคิดนอนคิดว่าเราจะกำหนดเค้าโครงพล็อตเรื่องยังไง (อย่างกับเราเป็นผู้กำกับหนัง-สือสักเรื่องนึง) ว่าจะให้งานวิจัยของเรามีองค์ประกอบอะไรบ้าง ต้องคิดตั้งแต่ต้นจนจบ ... แต่ ! อาจารย์อาจจะให้ หัวข้อย่อยมาด้วยแล้ว เราก็สบายไม่ต้องคิดมาก แค่นำหัวข้อย่อยเหล่านั้น มาวางเป็น บทเล็กๆย่อยตามนี้ :

(أبواب – فصول – مباحث – مطالب – مسائل – مقاصد – فروع – نقاط)

ตามความเหมาะสมของเนื้อหาหัวข้อนั้นๆ(อาจจะมีบางตัวตัดบางตัวไปบ้างแล้วแต่ความกว้างแคบของเนื้อหา) เช่น

خطة البحث : وتشمل مقدمة ، وأربعة فصول ، وخاتمة

الفصل الأول : في تعريف السنة وما يتعلق بها

المبحث الأول : في مفهوم السنة :

المطلب الأول : معنى السنة في العرف اللغوي :

المطلب الثاني : معنى السنة في العرف الاصطلاحي العام :

المبحث الثاني : في مفهوم السنة في الاصطلاح الشرعي الخاص :

المطلب الأول : معنى السنة عند المحدثين :

المطلب الثاني : معنى السنة عند الفقهاء :

المطلب الثالث : معنى السنة عند الأصوليين :

المبحث الثالث : في ما تشمله السنة :

المطلب الأول : السنة القولية :

المطلب الثاني : السنة الفعلية :

المطلب الثالث : السنة التقريرية :

المطلب الرابع : السنة التركية :

๓. จำกัดแหล่งอ้างอิง(المصادر والمراجع) : โดยเลือกเฉพาะแหล่งอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเราจริงๆ ขั้นตอนนี้ก็ไม่น่าจะอยาก เพราะ คณาจารย์ก็ได้กำหนดให้แล้วในประกาศว่า ให้ยึดหนังสือเรียนรายวิชาเป็นหลัก เสริมๆเข้าไปบ้างด้วยกับแหล่งอ้างอิงที่อาจารย์อ้างเอาไว้แล้วในเชิงอรรถด้านล่างและด้านหลังในส่วน (أثبات المصادر والمراجع)

ยังไงก็ขอพูดรายละเอียดนิดนึงนะครัช ข้อแตกต่างระหว่าง

- (**مصدر**) แหล่งอ้างอิงชั้นต้น(**الأولية**) เป็นแหล่งที่มีข้อมูลนั้นๆ อยู่ก่อนแต่เดิมแล้ว (ไม่ได้คัดลอกมาจากแหล่งอื่น) เช่น

  (تفسير الطبري – الأم للشافعي – صحيح البخاري)

  - ข้อดี : ได้แหล่งข้อมูลจากต้นทางโดยตรงและละเอียด (เหมาะสำหรับผู้มีประสบการณ์ทำวิจัยมาแล้ว)
  - ข้อเสีย : อาจจะได้ข้อมูลในบางส่วน ไม่ครอบคลุมในบางประเด็น
- (**مرجع**) แหลงอ้างอิงชั้นรอง (**الثانوية**) ซึ่งคัดลอกข้อมูลมาจากแหล่งอ้างอิงชั้นต้นอีกทอดหนึ่ง เช่น บรรดาหนังสือ ตำรับตำราสมัยใหม่

  (التفسير المنير – الفقه المنهجي – جامع الأصول لابن الأثير)

  - ข้อดี : อ่านง่ายลื่น สะดวก (เหมาะสำหรับผู้ริเริ่มทำวิจัย)
  - ข้อเสีย : ข้อมูลอาจไม่ละเอียด อาจอ้างอิงคลาดเคลื่อน หรือไม่ใช่สำนวนของต้นทางโดยตรง

ข้อควรจำ : ในการทำวิจัยปกติ ไม่สมควรที่ผู้วิจัยจะอ้างข้อมูลมาจาก (**مرجع**) ทั้งๆที่สามารถอ้างจาก(**مصدر**)ได้

๔. อ่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล(القراءة والجمع) :

จะเป็นขั้นตอนของการรับ(อ่าน)และส่ง(เขียน)

- **อ่าน :** มีหลายแบบ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการอ่าน และเนื้อหาที่จะเอา
  - อ่านลวกๆอ่านผ่านๆ อ่านเอามันส์
  - อ่านเจาะจงข้อมูลที่จะเอา อ่านล๊อคเป้าประสงค์
  - อ่านเอาเรื่อง อ่านไคร่ครวญ อ่านวิเคราะห์ทัศนคติผู้แต่ง
  - อ่านเชิงวิจารณ์ อ่านเสาะหาข้อตำหนิเพื่อวิจารณ์

- **รวบรวม :** อาจรวบรวมลงกระดาษก่อนแล้วค่อยพิมพ์ หรือใครจะลงคอม หรือพิมพ์กับโทรศัพท์ก่อนแล้วค่อยลงคอม หรือลงคอมทีเดียวเลย ก็แล้วแต่เอาที่บายใจครับ

  - หลังจากที่เราไปอ่านเนื้อหาหัวข้อที่เราเลือกในหนังสือ มุกอรอร เราก็ทำการ มุลัคคอสขีดสรุป เนื้อหาสำคัญที่จะเอา
  - อาจบันทึกลงแผ่นกระดาษลองก่อน โดยแยกแต่ละบทแต่ละหัวข้อเป็นแผ่นๆไปเป็นสัดส่วนตามของ (فصل – مبحث - مطلب)เพื่อให้ง่ายต่อการตัดต่อเสริมลดข้อมูลในภายหลัง
  - โดยข้อมูลแต่ละชุดต้องระบ ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ เล่ม หน้า สนพ. ปีและสถานที่พิมพ์ให้เรียบร้อย
  - เราอาจไปสืบค้นข้อมูลต่อตามทางที่ อาจารย์ผู้แต่งได้ปูทางไว้ คือไปตามดูแหล่งอ้างอิงตำราที่อาจารย์อ้างไว้ จากต้นทาง ว่าน่าจะเสริมข้อมูลอะไรที่มีประโยชน์เข้าไปได้อีกบ้าง

ข้อควรจำ :

- หนังสือแต่ละเล่มอาจมีหลายสำนักพิมพ์ ที่แตกต่างกันออกไป และแต่ละ สนพ. ก็อาจมีหน้าที่ไม่ตรงกัน ดังนั้นเมื่อเราใช้ สนพ.ไหนแล้วก็พยายามใช้ สนพ.นั้นไปตลอดการวิจัยเล่มนั้น (เพื่อให้ง่ายต่อการรวบรวมทำเป็น บทเอกสารอ้างอิงท้ายบท (المصادر والمراجع) และง่ายต่อผู้ที่จะไปสืบค้นต่อข้อมูลต่อในภายหลัง)
- ที่ดีในขณะที่เราเก็บรวบรวมข้อมูล สมควรอ่านให้เข้าใจแจ่มแจ้ง แล้วคอมเมนท์ทัศนคติของเราเข้าไปด้วยในแต่ละสำนวนที่คัดลอกมา (ทั้งนี้เผื่อมีประโยชน์ในการนำไปใช้ทำเป็นข้อสรุป(أهم النتائج)ท้ายบท(الخاتمة)

๒. ขั้นตอนการเตรียมพิมพ์(الصياغة والكتابة)

ถือเป็นขั้นตอนสำคัญเลยที่เดียว มีรายละเอียดดังนี้

๑. **การตีพิมพ์สำนวนวิจัยและรูปแบบการคัดลอก (الصياغة والاستفادة من النصوص)**

อันดับแรกเราพิจารณากรองข้อมูลที่เรารวบรวมมาในแต่ละส่วนแต่ละหัวข้อก่อนว่า

- ชุดไหนมีประโยชน์ ก็เอามาพิมพ์ใส่เข้าไป
- ชุดไหนเป็นข้อมูลขยะก็ตัดทิ้งไป พยามให้วิจัยอยู่ในรูปแบบที่กะทัดรัดที่สุด

รูปแบบวิธีการคัดลอกอ้างอิงข้อมูล

1) คัดลอกมาทั้งดุ้นเพรียวๆ (مجرد النقل – النقل الحرفي)(แบบนี้รู้สึกจะประกาศห้ามไว้แล้ว คงง่ายเกิน ... !) แบบนี้ส่วนมากจะใช้อ้างสำนวนคำพูดที่จะนำมาเป็นหลักฐานว่าพูดไว้จริงไหม(توثيق) โดยกลับไปตรวจสอบดูยังแหล่งอ้างอิงชั้นต้น(مصدر)ที่มีข้อมูลนี้ระบุอยู่

- และเมื่อคัดลอกมาแล้วก็ให้ใส่ข้อความที่คัดลอกมาในวงเล็บ (...........)
- แล้วทำการอ้างอิงใส่เชิงอรรถไว้ด้านล้างให้เรียบร้อย โดยบอกชื่อหนังสือ ผู้แต่ง (จะขึ้นต้นด้วยอันไหนก่อนก็ได้ เพราะมี๒ แบบ แต่เมื่อเลือกแบบหนึ่งแบบดไปแล้วก็ให้ทำแบบนั้นไปตลอดจนจบ) จากนั้นก็ระบุเล่มและหน้า ของแหล่งข้อมูล เช่น

قال ال الشرواني : (من ابتلي بشيء من ذلك كما يقع كثيرا تقليد ما تقدم ؛ ليتخلص من الحرمة)(1).

(1) الشرواني : حاشية الشرواني على تحفة المحتاج ، ج1/ص119

หรือเอา ชื่อหนังสือขึ้นก่อน

(1) حاشية الشرواني على تحفة المحتاج : للشرواني ، ج1/ص119

- และหากต้องการตัดส่วนของวลีใดออกไปจากสำนวนต้นฉบับเดิม อาจเพราะไม่เกี่ยวกับหัวข้อ หรือยาวเกิน ก็ให้ทดแทนส่วนที่ตัดไปโดยใส่เป็นเครื่องหมายจุด๓ “จุดไข่ปลา” จุดแทนวลีที่โดนตัดไป (...)เช่น

قال ال الشرواني : (من ابتلي بشيء من ذلك كما يقع كثيرا تقليد ما تقدم ؛ **...**).

2) คัดลอกแบบสรุปย่อสำนวนเดิม (التلخيص– الاختصار)
   - แบบนี้ผู้วิจัยอาจต้องใช้สกิลในการย่อสรุปนิดนึง ถ้าสมัยทำข้อสอบใครเคยทำมุลัคคอสคัดย่อหนังสือแบบเรียนเป็นผลสำเร็จ ก็เข้าทางครับ เพราะจะต้องย่อจากสำนวนประโยคที่มี ประมาณ๘๐คำให้เหลือสักประมาณ๒๐ คำ พูดง่ายๆคือเป็นการลดจำนวนคำ แต่คงไว้ซึ่งสารัตถะเดิม จึงต้องใช้ทักษะพอสมควร และหลักไวยกรณ์ก็ต้อเปะด้วยในการตัดต่อ
   - แล้วจากนั้นก็ทำการอ้างอิงใส่เชิงอรรถไว้ด้านล้างให้เรียบร้อย โดยบอกว่า (انظر ، ينظر)แล้วตามด้วยชื่อหนังสือ ผู้แต่ง เล่มและหน้า ของแหล่งข้อมูล

(1) **انظر** : حاشية الشرواني على تحفة المحتاج : للشرواني ، ج1/ص119

-

3) คัดลอกแบบโฉบมา (الاقتباس)
   - แบบนี้ผู้วิจัยต้องการใช้สำนวนตัวเองล้วนๆในการถ่ายทอดทัศนคติของแหล่งข้อมูลต้นทาง โดยโฉบเฉี่ยวเอามาเฉพาะบางๆประโยคที่จำเป็น
   - เป็นรูปแบบที่ต้องใช้ทักษะสูงกว่าแบบที่๒ มาก หลักไวยกรณ์ และหลักภาษาต่างๆ ของผู้วิจัยจะต้องมีขุมคลังพอในระดับที่ดี
   - แล้วทำการอ้างอิงใส่เชิงอรรถไว้ด้านล้างให้เรียบร้อย โดยบอกชื่อหนังสือ ผู้แต่ง เล่มและหน้า ของแหล่งข้อมูล แล้วตามด้วย “**بتصرف**”

(1) انظر : حاشية الشرواني على تحفة المحتاج : للشرواني ، ج1/ص119 **بتصرف**

ข้อควรจำ :

- สำหรับรูปแบบที่๑ หากต้องการแทรกสำนวนของเราเองเพื่ออธิบายเล็กน้อยก็ให้วางไว้ในวงเล็บเหลี่ยม [.....] เช่น

قال ال الشرواني : (من ابتلي بشيء من ذلك **[الخلاف]** كما يقع كثيرا تقليد ما تقدم ؛ ليتخلص من الحرمة)(1).

๒. แนวทางการเขียนและเครื่องหมายวรรคตอน (قواعد الأسلوب وعلامات الترقيم)

- **แนวทางการเขียน :**

การเขียนบทความวิจัยควรใช้สำนวนวิชาการ ต่างจากการเขียนโพสต์เฟสบุค เขียนนิยาย หรือเขียนคอมเมนท์ทั่วไปตรงที่จะต้องใช้สำนวนที่พิถีพิถัน ละเอียด และระแวดระวังนิสนึง รักษาหลักไวยกรณ์ และกฎต่างๆของการเขียน (قواعد الإملاء)

- พยายามเขียนให้ถูกต้องตามหลักวิชาภาษาอาหรับ(نحو صرف بلاغة)
- พยายามใช้สำนวนที่ถูกต้อง ละเอียด ชัดเจน ไม่กำกวม
- จำนวนคำของสำนวนที่ใช้ระดับกลางกลางๆไม่เวอร์มากไปจนน่าน่าเบื่อ และไม่สั้นไปจนขาดความเข้าใจใจความสำคัญ
- แต่ละข้อความที่อ้างแล้วจะต้องไม่อ้างซ้ำอีก หลายครั้ง
- พยายามเรียบเรียงแต่ละข้อมูลตามลำดับก่อนหลัง โดยให้สอดคล้องกัน
- พยายามนำเสนอเนื้อหา แบบตรงไปตรงมา ไม่ออกทะเล(นอกเรื่อง)

- **เครื่องหมาย(علامات الترقيم)** มีมากมาย เราขอหยิบยกมาส่วนหนึ่งที่สำคัญๆละกัน
  - (.) มหัพภาค หรือจุด : ใส่ทุกครั้งหลังจบประโยคที่สมบูรณ์ หรือจบย่อหน้า , ใส่หลังอกษรย่อ เช่น(. هـ) ย่อมาจาก ปีฮ.ศ. (هجرية) และ (. م) ย่อมาจากปี ค.ศ. (ميلادية) เช่น الشيخ زاهد الكوثري المتوفى سنة 1731 هـ .

  - (،) จุลภาค หรือจุดลูกน้ำ : ใส่ขั้นระหว่างวลีสั้นๆที่ยังไม่จบประโยค หรือ อนุประโยค , ใส่ระหว่างวลีเสนอและสนอง (شرط - جواب) , ใส่ระหว่างวลีสาบานและสนอง (قسم - جواب) , ใส่ระหว่างชื่อผู้แต่ง หนังสือ ปีที่พิมพ์ ในเชิงอรรถด้านล่าง (الهامش) เช่น "فلما رجعنا مات في الطريق ، فدفناه"

  - (؛) อัฒภาค : ใส่ขั้นระหว่างวลีสั้นที่มีความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุเป็นผลกัน(علة معلول) เช่น

وألا يطول في الاعتدال ؛ لأنه ركن قصير

- (:) ทวิภาค (สองจุด) : ใส่ขั้นระหว่างวลีคำพูดและถ้อยคำ (قال : مقول) , ใส่ขั้นระหว่างการยกตัวอย่าง(.... : مثل) หลังคำว่า "منها"เช่น

قال الله تعالى : .....   ،   فصل في سنن الصلاة ، وهي كثيرة ، ومنها :

- (؟) ปรัศนี (เครื่องหมายคำถาม) : วางท้ายประโยคที่เป็นคำถาม
- (!) อัศเจรีย์ (เครื่องหมายตกใจ) : วางท้ายประโยคที่อุทาน แสดงความตกใจ
- (-) ยัติภังค์ (ขีดเดียว) : วางขั้นระหว่างตัวเลขแทนคำว่าถึง เช่น (ص33-34)
- (- -) สองขีด : วางล้อมประโยคแทรก (جملة معترضة) เช่น

قال النبي – ﷺ - : ...... ،
والذي يظهر – والله أعلم – أن قواعد الفقه حجة

- {...} วงเล็บปีกกา : วางล้อมโองการอัลกุรอ่าน เช่น

﴿إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٥٣﴾
{ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ }

- ((....)) วงเล็บ : วางล้อมอัลหะดิษ เช่น ((إنما الأعمالُ بالنياتِ ...))
- (...) หรือ "" นขลิขิต หรือ อัญญประกาศ (วงเล็บเดียว หรือเครื่องหมายคำพูด) : วางล้อมคำพูดที่อ้างอิงมา เช่น

قال الشرواني : (من ابتلي بشيء من ذلك كما يقع كثيرا تقليد ما تقدم).

- และเครื่องหมายอื่นๆที่น่าสนใจ ไปดูเพิ่มได้ใน علامات الترقيم

๓. **ขั้นตอนสุดท้าย และการอ้างอิงใส่เชิงอรรถ (النهائي والحواشي)**

ขั้นตอนสุดท้าย(النهائي) :

- **ส่วนหน้า :**
  - หน้าปก : (cover : صفحة الغلاف) ใส่ตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและคณะไว้คนละฝั่ง ส่วนตรงกลางให้ใส่ชื่อมาหวิทยาลัยแล้วตามด้วยชื่อคณะในบรรทัดถัดมา จากนั้นก็ชื่อหัวข้อ และรายละเอียดอื่นเช่น ชื่อผู้เขียน ช่วงชั้น ระดับชั้น สาขาวิชา เลขประจำตัวนักศึกษา ตามภาพ (ภาพอาจจะเล็กไปหาดูเอาเองนะครัช)

جامعة الأزهر
كلية الشريعة والقانون بالقاهرة

مَشروع بَحْثِيَ
بعنُوانِ

العام الجامعي 2020/2019
الفصل الدراسي الثاني1441هـ – 2020م

المادة :
الشعبة :
الفرقة :
انتظام / انتساب :
القسم :
أستاذ المادة :

ملحوظة : هذا الغلاف لا يكتب فيه اسم الطالب .

- 2 -

- คำนำ : (**مقدمة**) ประกอบด้วย เรื่องเล่าพอสังเขปเกี่ยวกับความเป็นมาของวิจัยฉบับนี้พอหอมปากหอมคอ บอกความสำคัญของเรื่องที่ทำวิจัย(**أهمية الموضوع**) ว่าสำคัญยังไงบ้าง ตลอจนสาเหตุที่เราเลือกหัวข้อนี้(**سبب اختيار الموضوع**) ไปหาอ่านได้จากตัวอย่าง งานวิจัย (**الرسائل والأبحاث**) ได้ จากนั้นก็ปิดท้ายด้วยเค้าโครงร่าง (**خطة البحث**)ที่แบ่งออกไปเป็น (**أبواب – فصول – مباحث – مطالب**)

- **ส่วนกลาง :** เนื้อหา : ทบทวนเนื้อหาทั้งหมดอีกครั้ง
  - ตกแต่งลักษณะโดยรวมใช้ฟร้อนต์ Simplified Arabic (หรืออื่นๆแล้วแต่คณะ) ขนาดตัวอักษร16 ขนาดกระดาษ A4 ทำการใส่เลขหน้าให้เรียบร้อย
  - ตรวจหาคำผิด(**مراجعة لاستدراك الأخطاء**) ไม่ว่าจะด้าน นะวู ด้านลูเฆาะ ด้านซอฟ อิมลาอฺ บลาๆ..... ขั้นตอนนี้เราจะอาจจะต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องนี้ช่วยตรวจทานให้ก็ได้ (ช่วยตรวจนะจ้ำ ไม่ใช่ช่วยทำให้ !อิอิ)
  - ตรวจสอบอายัตอัลกุรอ่าน ตัวบทอัลหะดิษว่าถูกต้องไหม แหล่งอ้างอิงตรงไหม

  # งานวิจัยจะออกมาดีได้ขึ้นอยู่กับการให้ความเอาใจใส่ ในขั้นตอนนี้มากน้อยแค่ไหน

- **ส่วนหลัง :** ได้แก่
    1. บทส่งท้าย(خاتمة)
    2. สารบัญ (فهارس)
    3. เอกสารอ้างอิง(مصادرومراجع)

- **บทส่งท้าย(خاتمة) :**

  เป็นการบันทึกผลสรุป(نتائج)ของวิจัยฉบับนี้ ว่าเราได้อะไรบ้างจากการวิจัยครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎี หลักการ ผลลัพธ์ที่ได้จากการสืบค้นข้อมูล และต้องการจะสั่งเสียอะไร (توصيات)หรือเสนอแนะอะไร(مقترحات)บ้างเห็นว่าน่าจะมีประโยชน์ หรือสมควรได้รับการต่อยอดวิจัยเพิ่มเติม

- **สารบัญ (فهارس) หรือ ดรรชนี :**

  มีหลายประเภท แต่ที่สำคัญๆน่าจะใช้ได้ ก็คือสารบัญเนื้อหา(فهرس الموضوعات) ให้ใส่หัวข้อ และเลขหน้าให้เรียบร้อย

فهرس الموضوعات

الصفحة	الموضوع
١	المقدمة:
٢	أهمية الموضوع
٢	أسباب اختيار الموضوع
٣	الدراسات السابقة
٥	منهج البحث
٧	خطة البحث.
١١	**التمهيد: المبحث الأول**: تعريف الصحابي، وفيه ثلاثة مطالب:
١٢	**المطلب الأول**: تعريف الصحابي لغة.
١٣	**المطلب الثاني**: تعريف الصحابي عند المحدثين.
١٨	**المطلب الثالث**: تعريف الصحابي عند الأصوليين.
٢٤	**المبحث الثاني**: منزلة الصحابة وفقههم.
٣١	**المبحث الثالث**: تحرير محل النزاع في الاحتجاج بقول الصحابي، وفيه خمسة مطالب:
٣٢	**المطلب الأول**: قول الصحابي فيما لا مجال للرأي فيه.
٣٢	**المطلب الثاني**: قول الصحابي إذا اشتهر ولم يخالفه غيره.
٣٣	**المطلب الثالث**: قول الصحابي إذا خالفه صحابي آخر.
٣٣	**المطلب الرابع**: قول الصحابي فيما للرأي فيه مجال ولم ينتشر ولم يعرف له مخالف من الصحابة أو موافق.

- **บรรณานุกรม หรือ เอกสารอ้างอิง(مصادرومراجع) :**

  ซึ่งหลักๆมี ๒ แบบแล้วแต่เลือกใช้

  ๑. เรียงตามลำดับอักษร (أ - ي)เรียกว่าแบบ(الأبجدية)

المصادر المـراجـع

١) الإجماع، محمد بن إبراهيم ابن المنذر النيسابوري (ت٣١٨)، تحقيق د. صغير أحمد بن محمد حنيف، مكتبة الفرقان، الطبعة الثانية، ١٤٢٠هـ.

٢) الإجماع، محمد بن إبراهيم، ابن المنذر النيسابوري، تحقيق د. فؤاد عبد المنعم أحمد، دار المسلم، الطبعة الأولى، ١٤٢٥هـ.

٣) الإجماع لابن عبد البر (ت٤٦٣)، جمع فؤاد بن عبد العزيز الشلهوب وعبد الوهاب ظافر الشهري، دار القاسم، الطبعة الأولى، ١٤١٨هـ.

  ๒. เรียงตามลำดับชื่อผู้แต่ง (และตำราของแต่ละคน)

- **المليباري، زين الدين.**
  فتح المعين بهامش إعانة الطالبين.
  مكة المكرمة: مكتبة محمد سعيد وعبد الرسول فدا وشركاهم.
- **النعماني، محمد عبد الرشيد.**
  ما تمس إليه الحاجة لمن يطالع سنن ابن ماجه.
  قطر: إدارة إحياء التراث الإسلامي.
- **النووي، أبو زكريا محيي الدين بن شرف.**
  المجموع شرح المهذب.
  مصر: إدارة الطباعة المنيرية.
- * تهذيب الأسماء واللغات.
  بيروت: دار الكتب العلمية، مصورة عن طبعة إدارة الطباعة المنيرية.
- * إرشاد طلاب الحقائق إلى معرفة سنن خير الخلائق.
  الطبعة الثانية. تحقيق نور الدين عتر.
  بيروت: دار البشائر الإسلامية، عام ١٤١١هـ/ ١٩٩١م.
  ابن هذيل، أبو الحسن علي. عين الأدب والسياسة بها من كتاب (غرر الخصائص الواضحة، وغرر النقائض الفاضحة).
  مصر: مكتبة محمد علي المليجي الكتبي.

โดยให้บอกข้อมูลให้ละเอียด ตั้งแต่ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้ตรวจทาน(ถ้ามี) สนพ. ปีที่พิมพ์(ถ้ามี) ตามภาพข้างบน

เชิงอรรถ (**الحواشي والهوامش والتعليقات**) :

- เป็นแหล่งอ้างอิง ชื่อหนังสือ เล่ม หน้า ของเนื้อความข้างบน(المتن)
- หรือเป็นแหล่งบรรจุข้อมูลชั้นรอง(معلومات ثانوية)อธิบายทัศนคติ (สั้นๆซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่สมควรนำไปบรรจุใส่ไว้ในเนื้อความข้างบน) เช่น

كالذكر بهيئة الاجتماع على صوت واحد(1) ، واتخاذ يوم ولادة النبي – ﷺ – عيدا...

(1) سئل الإمام الفقيه ابن حجر المكي – رحمه الله عما اعتاده الصوفية من عقد حلق الذكر والجهر بها في المساجد هل فيه كراهة ، فأجاب : "لا كراهة فيه" . الفتاوى الفقهية الكبرى ، ج1/ص176.

- อธิบายศัพท์เทคนิค(تفسير مصطلحات) เช่น

أن هارون الرشيد احتجم (1) ، فاستفتى مالكا – رحمه الله – فأفتاه بأنه لا وضوء عليه ، ...

(1) الحجامة : مص الدم من الجرح أو القيح من القرحة بالفم ، أو بآلة كالكأس ونحنوه. معجم لغة الفقهاء ، ص153

- บอกประวัติบุคคลที่มีชื่อระบุในบทความคร่าวๆ(ترجمة موجزة للإعلام) เช่น

كتاب "التأسيس النظر" للإمام أبي زيد الدبوسي(1) ، ثم نما هذا الفن ،....

(1) الدبوسي : عبد الله بن عمر بن عيسى ، القاضي أبو زيد الدبوسي ، نسبة إلى الدبوسية ، وهي بليدة بين بخارى وسمرقند ، كان كبار أصحاب أبي حنيفة ، من مؤلفاته : النظم في الفتاوى ، توفى ببخارى (430 هـ). راجع : الفوائد البهية في تراجم الحنفية ص109.

- ➢ **วิธีการใส่เชิงอรรถ :**

๑. หลังจากอ้างบทความให้ใส่ตัวเลขอ้างอิงไว้หลังประโยค แล้ว บอกข้อมูลอ้างอิงลงเชิงอรรถด้านล่างให้ละเอียด (ในการอ้างครั้งแรกของตำราเล่มนั้น) โดยบอกตั้งแต่ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง เล่มที่ เลขหน้า สนพ. ปีที่พมพ์ (ถ้ามี) ตัวอย่างเช่น

---

(1) التخريج عند الفقهاء والأصوليين ، للدكتور يعقوب الباحسين ، ج1/ ص53 ، مكتبة الرشد – الرياض ، ط : الأولى 2011م.

๒. หากอ้างข้อมูลโดยใช้สำนวนที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นมาเอง ให้ใส่คำว่า “انظر ، ينظر” ตัวอย่างเช่น.

---

(1) انظر : التخريج عند الفقهاء والأصوليين ، للدكتور يعقوب الباحسين ، ج1/ ص53 ، مكتبة الرشد – الرياض ، ط : الأولى 2011م.

๓. หากต้องการชี้แนะไปยังแหล่งสืบค้นข้อมูลเพิ่มให้ใส่คำว่า “راجع”

---

(1) راجع : التخريج عند الفقهاء والأصوليين ، للدكتور يعقوب الباحسين ، ج1/ ص53 ، مكتبة الرشد – الرياض ، ط : الأولى 2011م.

๔. หากอ้างตำราเล่มเดิมที่เคยอ้างไปแล้วนั้นอีกครั้งต่อไป ก็ให้บอกเฉพาะ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง เล่มที่ หน้าที่ (โดยไม่ต้องบอกชื่อผู้ตรวจทาน สนพ. และปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น

---

(1) التخريج عند الفقهاء والأصوليين ، للدكتور يعقوب الباحسين ، ج1/ ص53.

๕. หากอ้างแหล่งข้อมูลเดียวติดๆกันสองครั้ง ให้ใส่เชิงอรรถครั้งที่สองว่า “المصدر نفسه” พร้อมระบุเล่มหรือหน้าที่ต่าง เช่น

---

(1) راجع : التخريج عند الفقهاء والأصوليين : للدكتور يعقوب الباحسين ، ج1/ ص53 ، مكتبة الرشد – الرياض ، ط : الأولى 2011م.
(2) المصدر نفسه ، ج1/ص57.

- **ตัวย่อที่อาจต้องใช้ :**

หน้า (ص = صفحة)	เล่มที่(ج = جزء)
ตรวจทาน(ت = تحقيق))	ปี (س = سنة)
สนพ. (مط = مطبعة)	เสียชีวิต (ت = توفى)
ฮิจเราะฮ์(هـ = هجرية)	คริสศักราช(م = ميلادية)
ดร. (د = دكتور)	ศ.ดร. (أ د. = أستاذ دكتور)

ปีที่พิมพ์ (ط = طبعة)

- **วิธีการใส่เชิงอรรถ อายัตอัลกุรอ่าน อัลหะดิษ**
  - (تخريج آيات القرآن) บอกว่าอยู่ในซูเราะฮ์ อะไร อายัตที่เท่าไหร่ เช่น

---

(1) سورة البقرة : الآية 33

  - (تخريج الأحاديث) บอกว่าหะดิษบทนั้นๆอยู่ในหนังสุนัน เล่มใด หน้าไหน และใครรายงาน ไว้ในภาค(كتاب) บท(باب)อะไร เลขหะดิษที่เท่าไหร่(رقم الحديث) ต้องบอกให้หมด เช่น

---

(1) الحديث متفق عليه : أخرجه البخاري في "صحيحه" ، ج3/ص32 ، كتاب الصوم ، باب الريان للصائمين ، رقم الحديث (1234). وأخرجه مسلم في "صحيحه" ، ج2/ص808 ،كتاب الصوم ، باب إلخ .....

จรรยาบรรณนักวิจัย (**آداب الباحث**)

1. ต้องมีความละเอียดในการอ้างข้อมูล ไม่อ้างข้อมูลใดๆโดยไม่มีหลักฐาน
2. ต้องไม่นำเสนอข้อมูลที่ขัดแย้งกัน
3. มีมารยาทในการวิจัยไม่ใช้สำนวนชวนทะเลาะ
4. มีอามานะฮ์ทางวิชาการไม่ขโมยงานเขียนของผู้อื่นโดยไม่อ้างอิงแหล่งที่มา

น่าจะหมดแล้วแหละเนอะ สุดท้ายนี้ .....เอกสารชุดนี้ถูกเรียบเรียงขึ้นด้วยเวลาอันน้อยนิด และจำกัด

หากผิดพลาดประการใด ก็ขออภัย หากถูกใจ ตรงไหนก็ขอดุอา ให้ด้วย

อาจไม่ละเอียด หรือไม่ครอบคลุม ทุกแง่มุม

ดังนั้น หากมีข้อสงสัยตรงไหน เพิ่มเติม สอบถามได้ครับตอบได้จะตอบให้ ตอบไม่ได้ก็จะสืบค้น หาข้อมูลให้ อิงชาอัลลอฮ์

ขอให้สนุกกับการทำบาหัสครับพี่น้อง

وإني لا أدعي الكمال ؛ فالكمال لله وحده ، كما لا أدعي العصمة ؛
فلا عصمة إلا لرسول الله - ﷺ - ، والله أسأل أن ينفعنا به ،
وأن يجعله خالصا لوجهه ، بمنه وكرمه ، وصلى
الله على سيدنا محمد ، وعلى آله وصحبه
أجمعين ، والحمد لله
رب العالمين .

L.M. ลาม-ก๊อฟ

18 رمضان 1441هـ.

الموافق ل11 / 5 / 2020م.